

ПРИБУТОК І ПОДАТКОВИЙ ПРОЦЕС

Розглядається прибуток, як відома з давних часів економічна категорія, що отримала новий зміст в умовах сучасного розвитку країни та формування реальної самостійності суб'єктів господарювання. Виділені основні фактори, які впливають на величину прибутку підприємства та досліджено вплив податкової політики держави на ведення прибуткової підприємницької діяльності.

Ключові слова: *прибуток, фінансові ресурси, бюджет, податковий та бухгалтерський облік, собівартість, ставка оподаткування, обсяг виробництва, ціна, обліковий прибуток, податковий прибуток, податкові зобов'язання, підприємство, валовий національний продукт, податок на прибуток, оподаткування, витрати.*

Key words: *incom, financial resources, budget, taxes and accounting, cost-price, salary tax, aggregate output, cost, account incom, enterpreneurship, gross national product, levy, expenditur.*

За часів переходу до ринкової економіки питання максимізації прибутку набуває принципово нового значення. Загальновідомо, що величина прибутку підприємства прямо залежить від трьох факторів: обсягу виробництва продукції, ціни на неї, та її собівартості. Але не треба забувати і про такий важливий фактор, як оподаткування, що суттєво зменшує розмір чистого прибутку який залишається у розпорядженні підприємства. У 1997 р. відбулися відповідні зміни та доповнення в Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств, після чого методика обчислення прибутку, який реально отримують підприємства і мають право розподіляти за власним бажанням, та обсяг оподаткованого прибутку є суттєво різними.

За допомогою проведення вибіркового аналізу діяльності підприємств харчової промисловості України виявлено, що майже завжди обліковий прибуток на підприємстві не збігається з оподаткованим прибутком. Основна суть в тому, що у

фінансовому та податковому законодавстві коригування доходів і витрат відбувається за різними статтями, можливо у різні терміни чи взагалі у різних ситуаціях.

На відміну від ПДВ і акцизного збору, який одержують підприємства у різноманітних сферах, зокрема сфері виробництва товарів і послуг, прибуток є одним із найголовніших джерел формування централізованих фінансових ресурсів як самої держави, так і в значній своїй частині використовується саме тими підприємствами, які його одержали. За таких умов можливе збільшення виробництва, реконструкція або технічне переоснащення їх основних засобів, соціальний розвиток колективів та матеріальне заохочення працівників всіх рівнів, удосконалення технології. Ці розбіжності між податковим і фінансовим прибутком пояснюються впливом постійних і тимчасових різниць у його визначенні.

Постійні різниці протягом тривалого часу не змінюються. Переважно вони пов'язані з розрахунком податку на прибуток та бюджету. Вони залежать від особливостей прибутку, що оподатковується, та регулюванням цих процесів установленим податковим законодавством.

В свою чергу, формування облікового прибутку залежить від положень бухгалтерського та фінансового обліку (табл. 1).

Треба зазначити, що законодавство України, яке регулює господарську та підприємницьку діяльність і порядок ведення й організації фінансової та бухгалтерської звітності, з одного боку, і систему стягнення податкових платежів і обов'язкових внесків – з іншого, як „прибуток” визначає два різних явища.

Чіткої системи організаційного контролю потребує формування централізованих фінансових ресурсів держави — бюджету, і також позабюджетних державних фондів.

В Україні відповідальність за стягнення податків і обов'язкових платежів з усіх підприємств, організацій, фізичних осіб покладене на Державну податкову адміністрацію України, яка має свої органи в кожній області, адміністративному районі місті, Також за стягненням відповідних внесків і відрахувань стежать такі установи, як Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування, Національної акціонерної страхової компанії тощо.

Таблиця 1

Вплив постійних різниць на визначення суми податкового та облікового прибутків

№	Показник	Обліковий прибуток	Оподатковуваний прибуток
1	Витрати на зміст та експлуатацію об'єктів соціально-культурного призначення й інші подібні витрати (крім об'єктів соціальної інфраструктури, що перебували на балансі платника податків і належали йому до 01.07.97р.)	Зменшують	Не впливають
2	Амортизація вартості основних невиробничих фондів, у тому числі вилучених із місця ведення господарської діяльності платника податку та переданих у безоплатне користування особам, які не є платниками цього податку	Зменшує	Не впливає
3	Компенсація витрат, пов'язаних зі службовими відрядженнями понад норму, встановлену законодавством	Зменшує	Не впливає
4	Безповоротна фінансова допомога, надана іншим підприємствам	Зменшує	Не впливає
5	Амортизація гудвілу	Зменшує	Не впливає
6	Матеріальна допомога, не передбачена угодою сторін у колективному чи трудовому договорах, або інші витрати, спрямовані на фінансування особистих потреб громадян, крім оплати праці	Зменшує	Не впливає
7	Оплачені штрафи, пені, неустойки	Зменшують	Не впливають
8	Витрати, пов'язані з професійною підготовкою чи перепідготовкою кадрів, понад норму, встановлену урядом України	Зменшують	Не впливають
9	50 % витрат на пально-мастильні матеріали та витрати, пов'язані зі стоянкою, паркуванням легкових автомобілів	Зменшують	Не опливають
10	Витрати на сплату відсотків за борговими зобов'язаннями, не пов'язаними з веденням господарської діяльності	Зменшують	Не впливають
11	Витрати на придбання літератури і на передплату періодичних видань, не пов'язаних із інформаційним забезпеченням діяльності	Зменшують	Не впливають
12	Витрати на організацію прийомів, презентацій і свят, придбання і розповсюдження подарунків у розмірі понад 2 % від оподаткованого прибутку за попередній рік	Зменшують	Не впливають
13	Доход, отриманий від здійснення спільної діяльності без створення юридичної особи	Збільшує	Не впливає
14	Отримані дивіденди від резидентів України	Збільшують	Не впливають
15	Завищення звичайної ціни продажу товарів порівняно з ціною їх реалізації особі, пов'язаній з підприємством, або в інших випадках застосування звичайної ціни при обчисленні оподаткованого прибутку	Не впливає	Збільшує
16	Від'ємне значення об'єкта оподаткування в минулих податкових періодах	Не впливає	Зменшує

Відповідно основними законодавчими актами, які регулюють відносини між державою і господарюючими суб'єктами в Україні у сфері оподаткування і відповідальності за порушення податкового законодавства, є такі закони України як «Про систему оподаткування» та «Про державну податкову службу в Україні», в яких чітко визначені обов'язки та права платників податків та інших обов'язкових платежів, порядок їх сплати, відповідальність за всілякі порушення чинного законодавства щодо цих платежів, система контролю за стягненням податків та інших обов'язкових платежів, а також функції органів Державної податкової адміністрації.

Згідно з Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств», прибутком вважається сума валових доходів, тобто по суті доходів від усіх видів діяльності, скоригована певним чином для цілей оподаткування, зменшена на суму валових витрат підприємства і на вартість зносу (амортизації) основних засобів і нематеріальних активів. Аналіз складу валових доходів і валових витрат свідчить про те, що прибуток як об'єкт оподаткування являє собою досить умовну величину, яка відображає співвідношення між доходами і витратами підприємства за певний, законодавчо встановлений період оподаткування. Головна його особливість полягає в тому, що він безпосередньо не залежить від собівартості продукції, від різниці між виручкою від реалізації продукції і витратами на виробництво цієї продукції. Прибуток як об'єкт оподаткування визначається за даними спеціального податкового обліку, який не збігається з бухгалтерським обліком прибутку.

Таке трактування прибутку відносно податкового законодавства змушує з ним не погодитися суб'єктів господарської діяльності. Адже якщо прибуток тут розглядеться просто як об'єкт оподаткування, то втрачається всякий сенс для підприємницької діяльності взагалі. На нашу думку, податкове законодавство потребує деяких змін і уточнень, що, в свою чергу дасть змогу створити сприятливіші умови для здійснення господарської діяльності і, як результат, приведе до збагачення державного бюджету. Також було б не зайве збалансувати податкове законодавство й інші законодавчі акти, які прямо зачіпають складне питання функціонування підприємницької діяльності та обов'язків суб'єктів господарської діяльності як такої.

З іншого ж боку, прибуток у класичному розумінні являє собою різницю між ціною товару і затратами на виробництво товару — його собівартістю. Саме таке розуміння прибутку закладене в усіх законодавчих актах України, крім законодавства про оподаткування прибутку, що знову ж таки є цікавим парадоксом. Такий показник, безумовно, більшою мірою характеризує якість господарювання підприємства, саме він реальний і з точки зору спроможності підприємства відраховувати частину прибутку до бюджету.

Однією з найважливіших сторін діяльності фінансової служби підприємства є організація таких взаємовідносин з податковою службою, яка б виключала порушення чинного податкового законодавства і сплату всякого роду штрафних санкцій, що призводить до зменшення чистого прибутку і погіршення фінансового стану.

Передовсім, на підприємстві відповідні посадові особи повинні досконало знати всі положення про податки і неподаткові платежі, що діють в той чи інший період, перешкоджати намірам будь-кого з персоналу підприємства приховувати об'єкти оподаткування (наприклад штучно знижувати у звітах і податковому обліку доходи, «ховати» витрати на оплату праці та ін.), своєчасно подавати до податкової адміністрації всі необхідні звітні матеріали, декларації та розрахунки до них.

У свою чергу, органи Державної податкової адміністрації мають право перевіряти грошові документи, стан бухгалтерського обліку, звіти, кошториси, декларації та інші документи, пов'язані зі стягненням податків і неподаткових платежів на підприємствах незалежно від форм власності. Якщо при перевірці виявляється заниження платежу до бюджету чи до інших централізованих державних фінансових фондів, сума заниження стягується у беззаперечному порядку, причому у двократному розмірі. При повторному порушенні протягом року сума заниження стягується в трикратному розмірі.

Треба зауважити, що Державні податкові адміністрації застосовують фінансові санкції, про які йшлося, до платників податків незалежно від причин, з яких платник занижив суму податку. Не з'ясовується, чи помилки допущені через незнання, через недбалість, чи вони зроблені навмисне. Це особливо підвищує значення саме кваліфікації відповідних посадових осіб фінансової служби підприємства.

Якщо підприємство після подання до податкової адміністрації декларації (але до початку перевірки податковим органом) самостійно виявило факт заниження платежу, воно має письмово повідомити про це податкову адміністрацію, сплатити недовнесену суму до бюджету (або у цільовий фонд) з пенею, встановленою законодавством за затримку платежів. У таких випадках штрафні санкції до підприємства не застосовуються.

Висновок. Вимоги державного і податкового законодавства відносно підприємства дуже високі. Але щоб у підприємців не виникало жодних складнощів із повною і своєчасною відповідністю їх дій чинному законодавству і щоб наповнення державного бюджету відбувалося більш відповідально і безболісно, потрібно удосконалити деякі аспекти, а саме:

проводити більше масово-роз'яснювальних робіт стосовно сплати податкових платежів і внесків, що власно кажучи і є однією з функцій Державної податкової адміністрації;

встановлювати і погоджувати порядок надання різноманітних податкових пільг, створення яких дійсно повинно стати доступним для підприємств, які цього потребують;

постійно удосконалювати і спрощувати законодавчу базу, робити її більш зрозумілою для всіх верств населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Закон України „Про внесення змін до Закону України”Про систему оподаткування””* від 18.02.97 р. №77/97 – ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - №16.
2. *Закон України „Про внесення змін до Закону України”Про державну податкову службу в Україні””* від 05.02.98 р. №83/98 – ВР // Відомості Верховної Ради. – 1998. - №29.
3. *Бандурка О. М., Коробов М. Я. Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємства: Підручник.* – К.: Либідь, 1998.
4. *Дьяконова І. І. Податки та податкова політика в Україні.* – К.: Наук. думка, 1997.
5. *Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. Пос.* – 3-е вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2005.
6. *Угляренко О. М. Визначення оподаткованого прибутку та його вплив на формування фінансових ресурсів підприємств // Фінанси України . - 2004 . - №2.*

Incom and tax process

Examine income like the famous time out of mind economic category, that get new essence in condition modern development country and forming real independence entrepreneurship. Distinguish main factors that influence on size of entrepreneurship income and was research influence on tax politics of state on profitable entrepreneurship.

Key words: *incom, financial resources, budget, taxes and accounting, cost-price, salary tax, aggregate output, cost, account incom, entrepreneurship, gross national product, levy, expenditur.*